Docela dobrý otec

…aneb adiktologická etika

Martina Richterová Těmínová

červen 2026

teminova@sananim.cz

Obsah přednášky

- Hodnoty současné společnosti
- Hodnoty oboru adiktologie
- Etika a Etická dilemata vyplývající z rozporu těchto hodnot
- Příklady etických dilemat

Společenské hodnoty

Společenské hodnoty lze definovat jako sdílené představy o tom, co je žádoucí, správné a hodnotné. V každé společnosti vzniká specifická hierarchie hodnot, která odráží její zájmy, životní podmínky a zkušenosti jednotlivců

Hodnoty nevznikají spontánně, ale jsou výsledkem procesu socializace, kulturního přenosu a působení sociálních institucí.

Hodnoty jsou zároveň dynamické a proměňují se v závislosti na historickém, ekonomickém a kulturním vývoji společnosti

Kde se berou společenské hodnoty?

Socializace:

Proces, kdy se člověk učí hodnoty, normy a způsoby chování společnosti

Sociální instituce:

- Rodina - např. respekt, zodpovědnost, zákl. morální rámec)
- Škola – disciplína, výkon, spolupráce- podporuje oficiální normy společnosti
- Náboženství – poskytuje morální systém, ovlivňuje etické hodnoty
- Média – formují postoje a názory, ovlivňují, co považujeme za důležité (úspěch, vzhled)
- Stát a společnost vytváří normy(zákony), určuje, co je přijatelné chování

Kultura, jako rámec hodnot

Jedná se o způsob života společnosti a zahrnuje hodnoty, normy, tradice a myšlení

Různé typy hodnot

- Kolektivistické (spolupráce, komunita)
- Individualistické (svoboda, výkon)

Hodnoty vznikají podle:

- Ekonomické situace
- Politického systému
- Životních zkušeností lidí
- Konflikty a vyjednávání mezi skupinami

Současné hodnoty společnosti v České republice (výzkum Sociologického ústavu AV 2026)

- Vývoj hodnot je dlouhodobý proces, který souvisí s transformací společnosti po roce 1989 a jejím začleněním do evropského prostoru
- Česká společnost je typická kombinací:
  - postkomunistického vývoje (po roce 1989)
  - silné sekularizace
  - relativně vysoké míry individualismu
  - ale zároveň zachování významu některých tradičních hodnot (např. rodina)

Klíčové hodnoty současné české společnosti

Rodina:

- zdroj důvěry, lásky bezpečí
- hlavní opora v krizích
- Pocit zázemí

Bezpečí a stabilita:

- osobní i společenské postoje ke stabilitě
- společnosti
- kriminalitě a migraci

Ekonomické hodnoty:

- Jistota zaměstnání
- finanční stabilita
- životní úroveň

Autonomie a individualismus

- Osobní svoboda a nezávislost
- Právo rozhodovat sám za sebe
- Vysoký podíl lidí bez náboženské víry a nízká role církví
- Morální hodnoty jsou více odvozovány od individuálních postojů a sekulární etiky

SANANIM

Demokratické a občanské hodnoty:

- Podpora demokracie
- Důraz na svobodu a práva
- Nižší důvěra v politické instituce, vyšší důvěra u policie a armády
- Sociální spravedlnost a individualismus
- Důraz na osobní odpovědnost
- Očekávání sociální ochrany od státu

Konfliktní hodnoty

- Důvěra x Nedůvěra k institucím
- Individualismus x Solidarita
- Otevřenost x Opatrnost vůči jinakosti

teminova@sananim.cz

Hodnoty oboru adiktologie

- Respekt k důstojnosti klienta (klient není závislý objekt, ale osoba), důraz na lidská práva
- Autonomie – respekt k rozhodnutí klienta, ale s realistickým pohledem na omezení –vede k modelu sdíleného rozhodování
- Harm reduction- odraz realistického a pragmatického přístupu
- Respekt k individualitě klienta a personalizace péče
- Sociální začlenění a spravedlnost rovný přístup ke službám bez diskriminace
- Multidisciplinarita – komplexní pohled na problém
- Odpovědnost – povinnost chránit zdraví klienta a poskytovat péči v souladu s aktuálními poznatky
- Otevřenost a transparentnost – komunikace založená na pravdivosti

Vztah mezi hodnotami společnosti a oboru adiktologie

Společnost:

- klade velký důraz na bezpečnost a požaduje více restrikcí
- Individualismus a hodnota výkonu vede k vnímání závislosti jako morálního selhání, což vede k neochotě financovat služby, menší tolerance relapsu, stigmatizace

Obor adiktologie:

- Mění pohled na závislost z morální viny na nemoc/komplexní problém
- Podporuje destigmatizaci
- Přináší evidence-based přístupy

Hodnoty adiktologie

- Usilují o překlenutí napětí mezi:
- Autonomií a kontrolou
- Moralizací a empatií
- Ideálem abstinence a realitou života klienta

Základní etické principy v adiktologii

1. Respekt k autonomii klienta

- právo na informované rozhodování
- respekt k volbě klienta (i když není ideální)
- práce s motivací místo nátlaku
- věrnost a pravdomluvnost v komunikaci

závislost může autonomii oslabovat, ale neanuluje ji.

SANANIM

2. Neškodit (nonmaleficence)

- minimalizace rizik
- prevence retraumatizace
- etické dilema: abstinence vs. harm reduction

3. Konání dobra (beneficence)

- aktivní podpora zdraví a kvality života
- individuálně přiměřené cíle a jednání v zájmu klienta
- dlouhodobý pohled (nejen okamžitý efekt)

4. Spravedlnost

- rovný přístup ke službám
- odmítnutí stigmatizace
- etická alokace zdrojů (např. kapacity léčby)

---

5. Důvěrnost a mlčenlivost

- ochrana osobních údajů
- jasně stanovené hranice výjimek (ohrožení sebe či okolí)
- klíčové pro budování terapeutického vztahu

Etická dilemata v adiktologii

Etická dilemata vznikají tam, kde se **střetávají legitimní hodnoty**, povinnosti a zájmy a neexistuje jednoznačně správné řešení. V adiktologii jsou častá kvůli:

- snížené autonomii klientů
- vysokým zdravotním a sociálním rizikům
- stigmatizaci závislosti
- propojení léčby, kontroly a sociální regulace

Etická dilemata – 1. Pracovník a klient

1.1 Autonomie klienta × ochrana zdraví

Situace: Klient odmítá léčbu nebo pokračuje v rizikovém užívání.
Etický konflikt: respekt k autonomii x povinnost neškodit a chránit život

1.2 Důvěrnost × povinnost chránit

Situace: Klient sdělí informaci o plánovaném násilí nebo vážném sebepoškození.
Etický konflikt: mlčenlivost x ochrana života klienta či třetích osob

1.3 Profesní hranice × blízký vztah

Situace: Klient si vytváří citovou nebo závislou vazbu na pracovníka.
Etický konflikt: terapeutická aliance x riziko zneužití moci

2. Společnost a adiktologie

2.1 Represe × veřejné zdraví

Situace: Společnost preferuje represivní přístup k drogám.
Etický konflikt: trestání užívání x ochrana zdraví a prevence škod

2.2 Veřejný pořádek × práva uživatelů

Situace: Tlak obcí na „odklizení" uživatelů z veřejného prostoru.
Etický konflikt: komfort majority x důstojnost a práva menšiny

2.3 Ekonomika × dostupnost péče

Situace: Omezené financování adiktologických služeb.
Etický konflikt: efektivita x rovný přístup k péči

3. Klient vůči sobě

3.1 Touha po změně × nutkání k užívání

- **Vnitřní dilema klienta:** racionální rozhodnutí x závislostní chování

Eticky důležité: nehodnotit relaps jako selhání charakteru.

3.2 Svoboda × bezpečí

- **Situace:** Klient váhá mezi svobodou a strukturovaným režimem.
- **Příklad:** Odchod z rezidenční péče.

Právo riskovat vs. odpovědnost pracovníků.

4. Adiktologické služby mezi sebou

4.1 Harm reduction × abstinenční přístup

- **Etický konflikt:** snížení škod x ideál úplné abstinence
- **Příklad:** Kritika substituce ze strany abstinenčních programů.

Nejde o „správný vs. špatný" přístup, ale o **kontinuum péče**

4.2 Sdílení informací × ochrana klienta

- **Situace:** Předávání informací mezi službami.
- **Etický konflikt:** kontinuita péče x právo na soukromí

Nutnost informovaného souhlasu klienta

4.3 Konkurence × spolupráce

- **Situace:** Soutěž o financování.

Etické riziko: klient se stává „prostředkem" k udržení služby.

5. Mezi profesemi v adiktologii

5.1 Lékař × sociální pracovník

- **Konflikt:** medicínský pohled (diagnóza) x sociální pohled (kontext)
- **Příklad:** Lékař trvá na abstinenci, sociální pracovník podporuje stabilizaci.

5.2 Terapeut × represivní složky

- **Situace:** Spolupráce se soudy, probační službou.
- **Etický konflikt:** pomoc x kontrola

Riziko ztráty důvěry klienta.

5.3 Multidisciplinární tým × kompetence

- **Situace:** Překračování profesních rolí.

Etická povinnost znát hranice vlastní profese

Závěrem

Etika v adiktologii není pouze teoretický rámec, ale praktický nástroj pro každodenní rozhodování. Klíčové je propojení hodnot, kodexů a reflexe praxe, aby byla zajištěna důstojnost klienta i profesionální integrita odborníka

Potřeba:

- Znalost etického kodexu a Existence etického kolegia
- Vzdělávání pracovníků v etickém rozhodování
- Podpora kultury otevřené reflexe

SANANIM

Děkuji za vaši pozornost.

teminova@sananim.cz